

4. Костицький М. В. Гуманізм права як прояв вищих (космічних) законів у суспільстві // Принципи гуманізму та верховенства права як умова розвитку демократичної, соціальної, правової держави (пам'яті професора В. В. Копейчикова): Матеріали міжвуз. наук.-теорет. конф. — К.: Київ. нац. ун-т внутр. справ, 2009. — С. 13 — 15.

5. Лисенков С. Л. Визначення переліку конституційних культурних прав та свобод людини і громадянина в Україні // Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності. — 2006. — № 1. — С. 74 — 83.

6. Погорілко В. Ф. Конституційне право України: Підруч. / В. Ф. Погорілко, В. Л. Федоренко; за заг. ред. проф. В. Л. Федоренка. — 3-вид., перероб. і доопр.; передм. проф. В. В. Коваленка. — К.: КНТ; Вид-во «Ліра-К», 2011. — 532 с.

7. Погорілко В. Ф. Права та свободи людини і громадянина в Україні / В. Ф. Погорілко, В. В. Голоченко, М. І. Сірий. — К.: Ін Юре, 1997. — 52 с.

8. Погребняк С. Втілення принципу гуманізму в праві // Вісник Академії правових наук України. — 2007. — № 1. — С. 33 — 42.

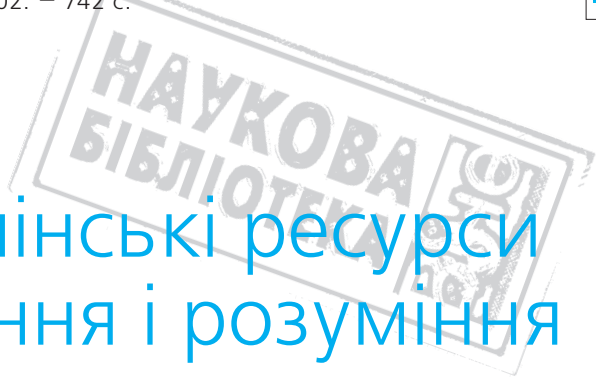
9. Проблеми реалізації прав і свобод людини та громадянина в Україні / [О. В. Зайчук, В. С. Журавський, Н. М. Оніщенко та ін.]; за ред. Н. М. Оніщенко, О. В. Зайчук. — К.: Юридична думка, 2007. — 424 с.

10. Рабінович П. М. Права людини і громадянина: Навч. посіб. / П. М. Рабінович, М. І. Хавронюк. — К.: Атіка, 2004. — 464 с.

11. Філософський енциклопедичний словник / В. І. Шинкарук (голова редакції). — К.: Абрис, 2002. — 742 с.

Інформаційні державно-управлінські ресурси України: визначення і розуміння

Олександр СОСНІН,
професор кафедри управління
суспільним розвитком
Національної академії державного
управління
при Президентіві України,
доктор політичних наук, професор

Олександр ТВЕРДОХЛІБ,
головний спеціаліст
управління підготовки наукових
та науково-педагогічних кадрів
Національної академії
державного управління
при Президентіві України

Через велику кількість різних і суперечливих визначень поняття «інформаційно-управлінські ресурси» перед наукою «державне управління» постає завдання класифікувати їх відповідно до завдань, які вони мають виконувати в організації управління.

Бурхливий розвиток інформаційної сфери та експансія теоретико-інформаційних уявлень про її вплив на життя суспільства призвели до того, що інформаційні державно-управлінські ресурси наразі стали критично важливими для організації ефективної життєдіяльності людського суспільства. Взагалі, ресурси, до яких належать реальні й потенційні засоби, резерви, цінності — блага, якими володіє держава, є основним чинником ефективного державного управління в реалізації управлінських цілей та завдань.

Інформаційні державно-управлінські ресурси наповнюють різним змістом відповідно до когнітивних і практичних проблем, які постають у кожній окремій сфері (сегменті) державного управління, життя і суспільної діяльності. Щодо інформаційних ресурсів узагалі, то поширеними стали терміни «світові інформаційні ресурси», «національні інформаційні ресурси», «ресурси науково-технічної інформації», «інформаційні ресурси суспільства», «загальносуспільні інформаційні ресурси», «галузеві інформаційні ресурси», «міжгалузеві інфор-

маційні ресурси» тощо. Їхньому змісту здебільшого не дано логічно обґрунтованого визначення, він має скоріше інтуїтивний характер. У сучасній науковій та державно-управлінській практиці є багато прикладів вільного застосування термінів, які походять від поняття «інформація».

В Україні внаслідок запізнення процесів становлення ринкової економіки інтерес до інформаційного ресурсу як стратегічно важливого чинника розвитку в публікаціях з тематики державного управління має, як правило, концептуальний характер. Наукові розробки з проблематики визначення самого поняття «інформаційний ресурс» присвячені переважно питанням застосування правових, організаційних, економічних механізмів до інформаційних процесів і, на жаль, не повною мірою відображають складність його використання в державно-управлінській діяльності. Хоча об'єктивні умови та суб'єктивний чинник застосування цього поняття цілком визначають сам характер державного управління. Інформаційні державно-управлінські ресурси забезпечують успіх та ефективність управління, стають навіть соціальним середовищем управління й необхідною умовою та гарантом успіху розвитку держави в умовах глобальної конкуренції.

Інформаційні державно-управлінські ресурси, ступінь їх доступності і використання є одним із визначальних чинників економічного розвитку країни та її ролі у світовому суспільно-політичному розвитку. Неможливо розглядати, скажімо, інвестиційні можливості держави без врахування якості інформаційних ресурсів, з одного боку, та фахової підготовки службовців, які їх формують і обслуговують, – з другого.

Серед багатьох аспектів розробки теорії інформаційних державно-управлінських ресурсів для потреб державного управління найістотнішими, є такі: розкриття форми предствлення сутності знань; виявлення закономірностей формування, перетворення та поширення різних його видів у суспільстві; розробка методології кількісної та якісної оцінки наявних у суспільстві сил; прогнозування потреб у фахівцях; розробка методів дослідження структури, типології та розподілення між ними інформаційних ресурсів у державі та за регіонами. Згадані проблеми дедалі більше привертають увагу дослідників інформаційної сфери, які намагаються дати методологічно-коректне визначення інформаційним державно-управлінським ресурсам та класифікувати їх.

Якщо природа й механізми створення просто інформаційних ресурсів, до яких належать інформаційні масиви, бази даних, бібліотечні, архівні, статистичні та інші фонди, реєстри, кадастри, класифікатори, довідники і словники, інтернет-сайти, інші інформаційні об'єкти [1], мають більш-менш зрозуміле значення, то поняття інформаційних державно-управлінських ресурсів поки що взагалі не має адекватного відображення в науковому дискурсі.

Ресурси управління в реальному житті мають найрізноманітніші форми. Одні зумовлені об'єктивними чинниками (наприклад, ресурси економічні, природні чи соціально-демографічні), інші – суб'єктивними (владні, кадрові, інформаційні). Частина цих інформаційних ресурсів створюється й використовується органами державного управління, місцевого самоврядування, а також іншими державними організаціями безпосередньо або за їх участю (фінансовою, організаційною, технологічною тощо). Такі ресурси бувають природними й створеними людьми, основними й похідними, базовими й допоміжними. До соціальних ресурсів базового характеру ми відносимо владу, яка є провідною суб'єктивною умовою та фундаментальним джерелом ефек-

тивного управлінського впливу, сукупністю відносин влади й підпорядкування їй інформаційних ресурсів.

Так, у політичних взаємовідносинах (зокрема й міжнародних), політичній свідомості народу і правлячих еліт, повноваженнях державних структур, відповідних функціях партій та інших інститутів громадянського суспільства закладено як політичні, так й інформаційні ресурси. За їх рахунок усі структури, які займаються політикою, відіграють певну роль у державному управлінні через розробку різних цільових програм і концепцій, контролюють діяльність державних органів, захищають права і свободи громадян.

Отже, інформаційні ресурси – це особливий тип інформації, її актуалізована, вартісна оцінена форма з точки зору їх можливого прагматичного використання, тобто інформація, яка є затребуваною і має попит.

Нині в Україні створено чималу кількість різних інформаційних ресурсів: соціальної сфери, сфери фінансів та зовнішньоекономічної діяльності, бібліотечної мережі, мережі архівних установ, сфери науково-технічної інформації, галузі матеріального виробництва, сфери природних ресурсів, явищ та процесів, статистичної та правової інформації. Однак у структурі інформаційних ресурсів держави варто виокремити окрему групу інформаційних державно-управлінських ресурсів, що є підмножиною інформаційних ресурсів у цілому.

Інформаційні державно-управлінські ресурси можна визначити як результат інтелектуальної діяльності людини, котрі можна безпосередньо реалізувати в суб'єкт-об'єктній взаємодії процесів державного управління. За їх допомогою забезпечуються збирання, обробка, накопичення, зберігання, оцінювання, актуалізація, розповсюдження, пошук та використання як документованої інформації, так і фахівців, призначених для виконання конкретних завдань управління в контексті діяльності конкретних органів державної влади. Створені за їхнім замовленням, профінансовані коштом державного чи місцевого бюджету, вони мають автора й власника, яким є – держава.

Таким інформаційним державно-управлінським ресурсам притаманні свої особливості. Найважливішими ознаками, за якими інформаційні державно-управлінські ресурси вирізняються серед інших видів ресурсів, на нашу думку, є такі:

- інформаційні державно-управлінські ресурси створюються коштом державного чи місцевих бюджетів;
- вони призначені для реалізації функцій державного управління й створюються щодо об'єктів державного регулювання;
- регламент доступу до інформаційних державно-управлінських ресурсів визначають органи державної влади, які є їх власниками;
- органи державної влади несуть відповідальність за адекватність та актуальність інформації, розміщеної в інформаційних державно-управлінських ресурсах;
- вони виробляються в процесі трудової діяльності, а тому є відтворюваними і практично невичерпними;
- зі збільшенням споживання ресурсів їхні запаси не зменшуються, а зростають за рахунок продукування нової інформації;
- їм притаманна безальтернативність, адже дефіцит інформації можна заповнити лише шляхом його ліквідації;
- їх можна багаторазово використовувати відповідно до суспільної потреби через здатність до тиражування практично без додаткових витрат;
- під час використання ресурси не зникають, а залишаються й навіть збільшуються (через трансформацію первинної інформації з урахуванням досвіду, місцевих умов тощо);

– вони не можуть існувати без матеріального носія (пам'ять людини, машини, інші фізичні носії, наприклад, папір);

– вони можуть передаватися в просторі у вигляді різних фізичних носіїв, у різних формах електромагнітного поля, різними каналами зв'язку практично на будь-якій відстані;

– вони не є самостійними і самі по собі мають лише потенційне значення, адже, лише поєднуючись із іншими ресурсами – досвідом, працею, кваліфікацією, технікою тощо, вони стають рушійною силою (проходячи етапи оцінювання та актуалізації);

– їм властива відображуваність, тобто вони відображають усі сфери людської діяльності;

– їм притаманний синергізм використання інформації, адже об'єднання інформації з іншими видами ресурсів та іншою інформацією дає більший ефект, аніж звичайне поєднання окремих корисних ефектів від кожного окремо взятого ресурсу.

За останні роки відбулася істотна еволюція інформаційних потреб суспільства, різко зріс інтерес до економічної, фінансової і правової інформації, зокрема, пов'язаної з правами власності.

Управління створенням інформаційних ресурсів органів державного управління та місцевого самоврядування зазвичай здійснюється в рамках виконання конкретних завдань або окремих функцій цих органів і як особлива сфера управління переважно не виокремлюється. Тому ефективний обмін корисною інформацією між державними організаціями та між різними відомчими структурами, а також багатоцільове використання інформаційних державно-управлінських ресурсів ускладнюється.

Для органів влади всіх рівнів залишається характерною відсутність орієнтації створюваних інформаційних ресурсів на масове інформаційне обслуговування населення з питань, пов'язаних з діяльністю цих органів.

Інформаційні державно-управлінські ресурси є невід'ємною частиною забезпечення діяльності будь-яких органів державної влади, державних організацій і підприємств. Переважна частина інформаційних ресурсів державних органів і організацій містить інформаційні масиви й продукти, що відображають результати діяльності цих організацій у тій чи іншій сфері. З огляду на це управління інформаційними державно-управлінськими ресурсами має здійснюватися безпосередньо в процесах державного управління.

Власне управління такими ресурсами в нинішніх умовах здійснюється шляхом:

– визначення повноважень та обов'язків органів державного управління й місцевого самоврядування, підприємств і організацій, підрозділів і окремих фахівців з їх формування, захисту та використання;

– визначення їх складу, необхідного на певному рівні управління;

– визначення джерел інформації, необхідної для формування інформаційних ресурсів, організації її збирання та обробки;

– організації обліку та реєстрації інформаційних ресурсів, зокрема їх обліку як майна;

– координації використання інформаційних ресурсів, зокрема, з метою використання інформаційних ресурсів інших галузей, регіонів, організацій;

– визначення порядку і умов їх використання різними групами користувачів;

– визначення порядку та організації фінансування діяльності зі створення, захисту й використання інформаційних ресурсів;

– організації захисту інформаційних ресурсів, контролю їх стану, збереження і використання.

Інформаційні державно-управлінські ресурси мають суб'єктивний забезпечувальний характер і містять як

інформацію, так і засоби (канали) її одержання, розповсюдження й обміну. Якісна й добре опрацьована на сучасній науково-технологічній основі інформація є однією з базових умов високоефективного державного управління в усіх його ланках: на етапі формування цілей та завдань управління, оцінювання проблемної ситуації, розробки альтернатив та прийняття управлінського рішення, організації й контролю виконання. До того ж, якщо на початкових етапах інформатизації використання такого ресурсу в основному було спрямовано на підвищення якості збирання, обробки та використання інформації, то сьогодні відбуваються кардинальні трансформації в усіх методах і технологіях інформаційного забезпечення управління, аж до створення найсучасніших інформаційних систем на зразок «електронного уряду» й «електронного врядування».

Інформація класифікується за різними основами: за змістом, рівнем влади й статусом суб'єкта та об'єкта державного управління, джерелом інформаційних потоків, спрямованістю, рівнем опрацювання тощо. Головне, щоб інформація була актуальною, вчасною, об'єктивною, обґрунтованою й технологічною.

Джерелами інформації для державного управління є наука, законодавство, система державної та відомчої звітності, дані статистичного обліку й поточного контролю, доповіді спецслужб, публікації ЗМІ, листи громадян тощо. До них також можна віднести різні організаційно-технічні та творчі компоненти управлінської праці, починаючи з реєстрації інформації та завершуючи розробкою на її основі управлінських рішень, що забезпечує впорядкованість, системність і підконтрольність інформаційних потоків.

Функціями державного управління інформаційною сферою сучасного українського суспільства є:

– розробка та прийняття управлінських рішень, нормативно-правових актів щодо правового забезпечення системи управління інформаційними ресурсами та вдосконалення правових і організаційних механізмів реалізації правових норм;

– визначення й здійснення повноважень органів державного управління та місцевого самоврядування щодо оперативного управління інформаційними державно-управлінськими ресурсами;

– розробка й реалізація організаційних заходів для координації діяльності відомчих і регіональних структур та недержавного сектору у сфері формування й використання інформаційних ресурсів;

– розробка та реалізація фінансово-економічних методів регулювання діяльності щодо формування й забезпечення використання інформаційних ресурсів;

– забезпечення державної реєстрації інформаційних ресурсів, повноти створення первинних і похідних інформаційних ресурсів на основі інформації, що розробляється (створюється) у процесі діяльності органів державного управління та місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій незалежно від форм власності;

– формування інформаційних ресурсів, що охоплюють інформацію про діяльність органів державного управління та місцевого самоврядування, державних підприємств і організацій з метою їх надання для вільного доступу громадянам і організаціям (окрім тих інформаційних ресурсів, що мають відомості, віднесені до державної таємниці, інформації з обмеженим доступом чи доступних для ознайомлення частково);

– забезпечення ефективного використання інформаційних ресурсів у діяльності органів державного управління та місцевого самоврядування, державних підприємств, установ і організацій;

– оптимізація державної політики щодо забезпечення науково-технічних, виробничо-технологічних, організаційно-економічних умов створення й застосування інформаційних технологій та інших елементів інформаційної інфраструктури для формування, розвитку й

ефективного використання інформаційних ресурсів і сприяння доступу громадян до світових інформаційних ресурсів, глобальних інформаційних систем;

- забезпечення функціонування ефективної системи захисту інформаційних ресурсів;
- захист громадян, суспільства й держави від хибної, спотвореної та недостовірної інформації;
- розробка й впровадження ефективних правових, організаційних та економічних механізмів регулювання інформаційних ресурсів України (ринку інформації, інформаційних технологій, засобів обробки інформації та інформаційних послуг);
- регулювання інформаційного співробітництва, спрямованого на забезпечення рівноправного та взаємовигідного використання інформаційних ресурсів у процесі міжнародного обміну;
- здійснення єдиної державної політики наукового забезпечення системи державного управління формуванням, розвитком і використанням інформаційних ресурсів;
- кадрове забезпечення функціонування системи державного управління інформаційними ресурсами України;
- інформаційно-аналітичне забезпечення прийняття управлінських рішень у сфері управління інформаційними ресурсами;
- контроль за встановленим порядком і правилами формування, розвитку, поширення та використання інформаційних ресурсів;
- нагляд за дотриманням законодавства у сфері формування, розвитку, поширення і використання інформаційних ресурсів та здійснення правосуддя у сфері суспільних інформаційних відносин.

Особливо важливим сьогодні є інтелектуально-кадровий ресурс суспільства як об'єкта державного управління, з одного боку, та власне державних структур як суб'єкта цього управління – з другого. У першому випадку маються на увазі кадри керівників народного господарства, спеціалістів масових професій, творчої інтелігенції. В другому – адміністративно-політична еліта, персонал цивільної, військової та правоохоронної державної служби, посадові особи муніципальних утворень.

Кадрова ситуація в будь-якому суспільстві постійно змінюється, та ще й досить динамічно. Без урахування цієї закономірності інформаційний державно-управлінський ресурс використовувати в управлінні неможливо. Сформувався нове покоління спеціалістів, динамічно розвивається середній клас, удосконалюється практика профпідготовки державних службовців і посадових осіб місцевого самоврядування. Однак у нинішніх умовах залишається загроза послаблення інтелектуального й генетичного потенціалу країни, загострення дефіциту кваліфікованих працівників управління.

Формування та ефективне використання інформаційних державно-управлінських ресурсів, що відображають і забезпечують діяльність органів державного управління та місцевого самоврядування, є найважливішим обов'язком цих органів. Ця вимога, як правило, міститься у відповідних законах, які стосуються інформації, конструктивно розкривається в постановах уряду, нормативних актах інших вищих органів державної влади, що визначають функціональні обов'язки підлеглих їм органів та організацій. У сукупності ці норми створюють систему державної політики в галузі інформаційних ресурсів.

Дослідники інформаційної сфери виокремлюють низку завдань держави у сфері управління її інформаційними ресурсами, зокрема такі:

- забезпечення умов, що гарантують реалізацію конституційних прав громадян на інформацію, задоволення їхніх інформаційних потреб;

- створення всіх необхідних умов для задоволення інформаційних потреб органів державної влади і суб'єктів господарювання;

- установлення порядку формування й використання інформаційних ресурсів, що має бути обов'язковим для всіх суб'єктів інформаційних відносин у рамках єдиного інформаційного простору;
- інтеграція інформаційних ресурсів незалежно від їх відомчої належності та форм власності;
- забезпечення сумісності та взаємодії систем інформатизації на базі сучасних інформаційних технологій, міжнародних стандартів, української системи класифікації та кодування інформації;
- визначення державних замовників, що відповідальні за створення інформаційних систем і ресурсів та за їх ефективне функціонування в єдиному інформаційному просторі;
- визначення державних органів, що відповідальні за ведення окремих інформаційних ресурсів;
- ефективне використання державними й недержавними організаціями, а також громадянами інформаційних ресурсів;
- створення ефективної системи сертифікації інформаційних технологій, продуктів і послуг та ліцензування інформаційної діяльності щодо забезпечення необхідної якості інформаційних ресурсів;
- підвищення рівня інформаційної грамотності;
- поширення та посилення інформаційних зв'язків між громадськими структурами, зміцнення довіри, громадської згоди і підвищення зацікавленості в колективних діях;
- забезпечення повноти, точності, достовірності та вчасності надання інформації організаціям і громадянам незалежно від їх територіального розміщення;
- забезпечення комплексного захисту інформаційних ресурсів, застосування ефективних засобів і методів забезпечення захисту інформації в єдиному інформаційному просторі України.

Державна політика у сфері інформатизації спрямована на створення умов для ефективного задоволення інформаційних потреб особи, суспільства й держави на основі забезпечення доступу до інформації та використання інформаційних систем і технологій. Серед основних напрямів державної політики у цій сфері варто назвати формування, розвиток і захист державних інформаційних систем та інформаційно-телекомунікаційних мереж, забезпечення їх сумісності та взаємодії в єдиному інформаційному просторі, створення та розвиток національних і муніципальних інформаційних систем для інформаційного забезпечення громадян, організацій, органів державного управління та місцевого самоврядування (в тому числі на основі впровадження електронного документообігу), забезпечення сумісності та взаємодії таких систем.

В умовах побудови в Україні громадянського суспільства державна інформаційна політика повинна спиратися на такі базові принципи: відкритість, рівність інтересів усіх учасників інформаційної діяльності, системність, пріоритетність вітчизняного виробника, соціальна орієнтація, державна підтримка, пріоритетність права. Ця політика має бути спрямована на виконання таких завдань: створення загальнонаціональної та регіональних автоматизованих систем управління, впровадження моніторингового контролю реалізації державних цільових програм і пріоритетних проєктів; розвиток телекомунікаційної інфраструктури, створення автоматизованих робочих місць; освоєння усіма суб'єктами управління та їхнім персоналом сучасних інформаційних технологій; удосконалення нормативно-правового й нормативно-методичного забезпечення інформаційно-комунікаційних систем; розвиток дис-

танційних форм підготовки, перепідготовки й підвищення кваліфікації кадрів; забезпечення надійної інформаційної безпеки особи, суспільства і держави.

Ресурсне забезпечення державного управління за важливістю – нарівні з визначенням цілей. Без відповідних ресурсів жодне з найтефективніших управлінських рішень неможливо реалізувати. Ресурси – це ті засоби, цінності та методи, володіння якими гарантує успішну реалізацію найсміливіших управлінських заходів. Тому систему ресурсного забезпечення державного управління потрібно постійно вдосконалювати, вчасно усувати суперечності між власниками ресурсів та їхніми споживачами, прагнути до того, щоб інформаційні державно-управлінські ресурси використовувалися доцільно й раціонально.

Джерела

1. Антопольский А. Б. Информационные ресурсы России: научно-методическое пособие / А. Б. Антопольский. – М.: Либерия, 2004. – 424 с.

2. Баденко А. Информационные ресурсы в электронном правительстве органов государственной власти [Электронный ресурс] / А. Баденко, А. Шабунин // Информационные ресурсы России. – 2007. – № 5. – Режим доступа: http://www.rosinf.ru/activity/publishing/inform-russia/archive_14.html.

3. Бачило И. Право собственности на информационные ресурсы / И. Бачило // Информационные ресурсы России. – 2001. – № 2. – С. 29–33.

4. Молодцов О. Понятия інформаційного ресурсу: методологічний аспект / О. Молодцов // Вісник НАДУ. – 2005. – № 1. – С. 466–472.

5. Цаленко М. Ш. Основы теории информационных ресурсов: задачи и характеристики / М. Ш. Цаленко // Научно-техническая информация. – 2004. – № 12. – С. 1–8. – (Серия 1 «Организация и методика информационной работы»).

6. Цаленко М. Ш. Основы теории информационных ресурсов: понятия и социальная память / М. Ш. Цаленко // Научно-техническая информация. – 2004. – № 11. – С. 1–11. – (Серия 1 «Организация и методика информационной работы»).

29

Богдан ЯКИМЧУК,
ад'юнкт кафедри криміналістики
та судової медицини
Національної академії внутрішніх
справ

Особливості тактики затримання іноземців

Затримання особи має важливе значення в процесі розслідування кримінальної справи, адже це один із заходів процесуального примусу в запобіганні вчиненню злочинів та їх припиненні, який є в розпорядженні слідчого. Водночас затримання істотно впливає на права та свободи затримуваної особи. Крім того, під час проведення затримання особи, яка має будь-який правовий імунітет, необхідно брати до уваги не тільки національне, а й міжнародне законодавство, договори про співробітництво та правову допомогу, укладені Україною з іншими державами.

Проблематику правового становища іноземців у галузі кримінально-процесуального права розглядали Ф. Агаєв, С. Волкотруб, В. Галузо, Ю. Белозеров, Е. Нагаєв, П. Бірюков, А. Волеводз, В. Волженкіна. Питанням затримання злочинця присвячені праці вітчизняних та закордонних учених, таких, як: Ю. Алєнін, О. Бандурка, В. Бахін, Р. Белкін, Б. Богданов, В. Галаган, І. Герасимов, Ф. Глазирін, А. Ду-

бинський, О. Закатов, А. Іщенко, Н. Клименко, О. Колісниченко, Є. Коновалов, В. Коновалова, В. Кузьмічов, В. Лавров, В. Лукашевич, В. Образцов, О. Ратинов, М. Салтевський, В. Тіщенко, В. Шепітько, С. Шейфер тощо.

Згідно зі статтею 3 Конституції України (КУ), людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою